

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

*Н.В.Потривасєва, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто особливості формування та обсяги державної підтримки розвитку сільського господарства та сільських територій Польщі. Визначено шляхи використання її досвіду при розробці стратегії розвитку сільського господарства України з урахуванням перспективи європейської інтеграції.

Рассмотрены особенности формирования и объёмы государственной поддержки развития сельского хозяйства и сельских территорий Польши. Определены пути использования её опыта при разработке стратегии развития сельского хозяйства Украины с учётом перспективы европейской интеграции.

Обравши курс на європейську інтеграцію, Україна стала на шлях комплексного реформування усіх сфер суспільного життя відповідно до європейських стандартів. З метою адаптації вітчизняних аграрних товаровиробників до діяльності в умовах жорсткої міжнародної конкуренції у сфері зовнішньої торгівлі державі необхідний комплексний аналіз інструментів і механізмів, що можуть бути використані для захисту національних інтересів на внутрішньому ринку за умов його лібералізації. В умовах розвитку міжнародних глобалізаційних процесів роль держави є найважливішою і повинна стати різнобічною. При цьому необхідно розуміти і те, що внутрішня державна підтримка сільського господарства обумовлена об'єктивною необхідністю і залежить від остаточного визначення її рівня, беручи до уваги вимоги Угоди про сільське господарство Світової організації торгівлі (СОТ), яка своїми правилами регламентує позиції щодо скорочення розміру підтримки.

Дослідженням державної підтримки в сільському господарстві займається багато вітчизняних та іноземних вчених — В.Андрійчук, А.Даніловська, С.Дем'яненко, С.Кваша, Б.Клепацький, П.Лайко, М. Малік, Л.Молдаван, П.Саблук та

інші. Проте, залишаються недостатньо висвітленими і потребують докладнішого вивчення проблеми удосконалення державного регулювання сільського господарства з урахуванням світових тенденцій. Тому, на нашу думку, доцільно звернутися до досвіду країн з перехідною економікою. Зважаючи на те, що структура економіки Польщі найбільш наближена до економіки України, дослідженню польського досвіду приділено більшу увагу.

Огляд економічної літератури та результати власних досліджень свідчать про те, що важливими чинниками впливу на загальну продуктивність факторів виробництва і обсяги сільськогосподарського виробництва в сільськогосподарських підприємствах Польщі є державна підтримка через субсидії для сільського господарства в цілому та державна система квотування виробництва певних товарів. Отже, виробляючи спеціалізовану сільськогосподарську продукцію, яку в певному регіоні підтримує ЄС, фермер отримує за рік дофінансування із Брюсселя у розмірі близько 1 тисячі євро на гектар землі. Субсидії Європейської Комісії, спрямовані на підтримку сільського господарства Польщі, принесли відчутні результати польським фермерським господарствам, сприяли підвищенню їх конкурентоспроможності, поліпшенню якості та безпечності продуктів харчування.

У результаті здійсненої в Польщі адміністративної реформи органи місцевого самоврядування отримали більше прав і фінансових можливостей розпоряджатися надходженнями від податків. Разом з тим побільшало і обов'язків та відповідальності за стан справ у сільській місцевості.

Сільське господарство — це галузь економіки, яка великою мірою залежить від природних засобів, і складова, яка значно впливає на стан речей цих засобів методи господарювання, мають вплив не тільки на забруднення ґрунту, води та повітря, але також на оточуюче нас середовище. Відхід від традиційного господарювання веде до зубожіння краєвиду і біосфери. У зв'язку з цим, починаючи з 2004 року, у Польщі діє державна програма зрівноваженого розвитку сільського господарства і сільських місцевостей. Розвиток сільських територій знаходить глибокий відбиток в

політиці ЄС, яка підтримує екстенсивні методи господарювання, реалізуючи зазначену сільськогосподарську програму з врахуванням інтересів довкілля за пріоритетними напрямками: підвищення конкурентоспроможності господарств, збалансований розвиток сільських територій та інші заходи (табл.1). Найбільша питома вага у розміщенні коштів ЄС за 2004-2006рр. припадала на збалансований розвиток сільських територій — 53% (1521,84 млн. євро). Доволі поширеним за досліджуваний період було фінансування такого пріоритетного напрямку розміщення коштів ЄС, як підтримка сільськогосподарської діяльності на території з несприятливими умовами господарювання (на заліснених територіях, низовинах, затоплюваних повеннями, в горах) — 723,96 млн. євро. Найбільше таких земель на заході та північному сході Польщі.

Величина доступних коштів, як і тих, що виділяються з державного бюджету, так і з фонду, призначеного для допомоги від ЄС, недостатня. Для цього вони спрямовуються туди, де більше потрібні, і де вони принесуть найбільш очікуваний ефект. Це відбувається за допомогою спеціальних програм підтримки, розробка яких підкріплена ретельним аналізом. Так, у межах фінансування секторної операційної програми “Реструктуризація та модернізація сектора продовольчого виробництва та розвитку сільських територій” державні кошти призначені для проведення певних заходів. Найбільш фінансованими з них за 2004-2006рр. необхідно відмітити підтримку інвестиційної діяльності (603,9 млн. євро), покращення якості переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції (464 млн. євро), покращення стартових умов молодим фермерам (173,3 млн. євро), господарювання сільськогосподарськими водними ресурсами (132 млн. євро), підтримка оновлення села, збереження та охорони культурних цінностей (112,5 млн. євро) (табл.2).

Крім адміністрування розподілу коштів, що призначені для фінансування спеціальних програм, урядові органи надають підприємцям допомогу шляхом організації навчання, дорадницького та інформаційного характеру (створення спеціальних сторінок в Інтернеті, де інформація аналізується та поширюється).

Таблиця 1

Зведені дані фінансового плану розміщення коштів, направлених на розвиток сільських територій, млн. євро*

Пріоритетні напрями	2004 р.		2005р.		2006р.		2004-2006рр.	
	витрати у суспільно-му секторі	внесок ЄС	витрати у суспільно-му секторі	внесок ЄС	витрати у суспільно-му секторі	внесок ЄС	витрати у суспільному секторі	внесок ЄС
Підвищення конкурентоспроможності і господарств								
- пільгове пенсійне забезпечення	124,38	99,504	132,00	105,80	278,50	222,80	534,88	427,904
- підтримка господарств, які мають невеликий розмір виробництва	8,10	6,40	127,50	102,00	157,50	126,00	293,10	234,40
- асоціації сільськогосподарських виробників	0,30	0,24	6,80	5,42	10,30	6,20	17,40	13,66
Разом	132,78	106,144	266,30	213,02	446,30	357,00	845,38	676,164
Збалансований розвиток сільських територій								
- підтримка сільськогосподарської діяльності на території з несприятливими умовами господарювання	244,80	195,80	284,20	236,36	366,00	292,80	905,00	723,96
- підтримка агроколігнних заходів та покращення умов утримання сільськогосподарських тварин	9,00	7,20	52,20	41,73	157,70	126,10	218,80	175,03
- засадження земель лісом (заліснення території)	16,40	13,12	34,00	27,20	41,30	33,00	91,70	73,32
- наближення сільськогосподарських земель до стандартів ЄС	296,30	237,04	303,20	242,49	87,50	70,00	687,00	548,53
Разом	566,50	453,16	683,60	546,78	652,50	521,90	1902,60	1521,84
Інші заходи								
- технічна допомога	1,00	0,80	11,30	9,00	9,70	7,70	22,00	17,50
- поповнення субсидій	246,62	197,296	240,30	192,20	195,50	156,40	682,42	545,896
- проекти за розпорядженням	140,00	105,00	0,00	0,00	0,00	0,00	140,00	105,00
Разом	387,62	303,096	251,60	201,20	205,20	164,10	844,42	668,396
Всього	1086,90	862,40	1201,50	961,00	1304,00	1043,00	3592,40	2866,40

* Додаткові дані діяльності Агенції Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства у 2006 році // Агенція Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства. - Варшава, травень 2007р.

Фінансування секторної операційної програми "Реструктуризація та модернізація сектору продовольчого виробництва та розвитку сільських територій" на 2004-2006рр., євро*

	Державні кошти			
	всього	внесок ЄС	внесок суспільного сектору разом	кошти органів самоврядування
Пріоритетні напрямки / заходи				
"Підтримка змін та нововведень у сільськогосподарському секторі та секторі виробництва продуктів харчування"	1315291918	839189238	476102680	-
- інвестиції у сільське господарство	603922871	325189238	278733633	-
- покращення стартових умов молодим фермерам	173933333	130000000	43933333	-
- навчання	20000000	16000000	4000000	-
- підтримка дорядництва у сільському господарстві	53750000	43000000	10750000	-
- покращення якості переробки та маркетингу сільськогосподарської продукції	464285714	325000000	139285714	-
"Збалансований розвиток сільських територій"	444857143	335500000	109357143	22500000
- оновлення потенціалу лісгоспів, знищення наслідок стіки та ведення річок профілактичних заходів	12500000	10000000	2500000	-
- укрупнення земель	21250000	17000000	4250000	-
- оновлення села, збереження та охорона культурних цінностей	1125000000	900000000	225000000	225000000
- ведення різної сільськогосподарської діяльності та діяльності, наближеної до диверсифікації сільського господарства	107142857	750000000	32142857	-
- господарювання сільськогосподарськими водними ресурсами	132000000	100000000	32000000	-
- розвиток і покращення інфраструктури	40714286	265000000	12214286	-
- планована програма "Лідер" (на рівні воєводського самоврядування)	187500000	150000000	37500000	-
"Технічна підтримка"	240000000	180000000	60000000	-
- ведення системи управління та ведення програм	10529760	7897320	2632440	-
- розвиток при підтримці установ	4963200	3722400	1240800	-
- інформування та реклама програм	8507040	6380280	2126780	-
Разом за пріоритетними напрямками	1784149061	1192689238	591459823	22500000

* Додаткові дані діяльності Агенції Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства у 2006 році // Агенція Реструктуризації і Модернізації Сільського Господарства. - Варшава, травень 2007р.

На жаль, сьогодні Україна через політику обмежень, через митні, прикордонні, тарифні процедури, антидемпінгові переслідування несе багато втрат, і сільськогосподарський сектор, при цьому, є лідируючим. Визначаючи стратегію розвитку аграрної політики, саме головне — це інтеграція до ринку за тими правилами, засадами і принципами, за якими у ЄС працюють зараз інші учасники. Україні потрібна стратегія розвитку села взагалі та сільського господарства зокрема. Вона повинна базуватися на зовсім інших підходах і принципах, ніж проведена нині аграрна політика країни. Достатньо важливим, на нашу думку, є розмежування проблем розвитку села від проблем аграрного бізнесу та комплексний підхід у розвитку саме сільських територій. Істотна державна підтримка потрібна саме селу, а не аграрному бізнесу. Тому саме сюди повинні направлятися державні бюджетні кошти.

Використання польського досвіду при отриманні Україною можливості приєднатись до Зони вільної торгівлі ЄС з урахуванням вітчизняних умов стимулюватиме попит на продукцію сільського господарства, сприятиме конкурентоспроможному розвитку аграрного сектору.